

FORUM FODOK

Hét blad voor ouders, familie en vrienden van dove kinderen - met of zonder CI

FORUM

IN DIT NUMMER

Het grote oma-interview
Klaar voor de toekomst?
SES: actief in het hoger onderwijs
Onno Crasborn over ontwikkelingen gebarentaal
Hulpmiddelen en voorzieningen in 2013

IN DIT NUMMER

- 3 **Themadag**
'Klaar voor de toekomst?'
- 4 Hoofdlezing 'Een dove moeder aan het woord'
- 5 Workshop 'Back to the future'
- 7 Workshop 'Passend Onderwijs'

- 10 **INFODOK FODOKnieuws**

Thema Het opgroeiende kind

- 12 Het grote Oma-interview: gebaren en liefde

Thema Jongeren

- 16 Signo Ergo Sum

18 Column Dick de Bruijn

'Samen lezen'

Thema Werk & Zelfstandigheid

- 19 Tolknet. Communicatie met collega's:
neem je gevoel serieus!

Interview

- 20 Onno Crasborn over gebarentaal
Plukken we straks de wrange vruchten?

Thema Handige Hulpmiddelen

- 23 Hulpmiddelen en voorzieningen in 2013

- 26 **INFOLIO** Goed om te weten

JAARVERSLAG 2012

Redactioneel

Samen staan we sterker

Hoewel de dovenemancipatie de afgelopen decennia enorm is voortgeschreden, blijken er steeds weer onverwachte muren te zijn waar doven en slechthorenden tegenaan lopen. Muren van onbegrip door horenden, niet gehinderd door enige kennis van zaken en niet bereid om zich in te leven in de situatie van een dove/slechthorende. Vorig jaar was er de dove studente die niet aan de opleiding journalistiek mocht beginnen - ondanks haar uitstekende toelatingsexamen - omdat de opleiding vond dat ze ook radio-uitzendingen moet kunnen volgen. Dit jaar moest een dove studente aan de examencommissie toestemming vragen voor de aanwezigheid van een tolk NGT bij schriftelijke examens. 'Een formaliteit', denk je dan, want er is altijd al een tolk bij alle lessen. Maar nee, het verzoek wordt afgewezen... Na veel gedoe en veel stress (want als dove student moet je continu om je heen kijken of er iets gezegd wordt en kan je je dus niet voldoende op je examen richten) volgt de beroepszaak. Het argument van de examencommissie? 'Het geeft onrust.' Dat ging er gelukkig bij de Commissie van Beroep ook niet in, en dus mag er in het vervolg een tolk in het lokaal aanwezig zijn. En wat te denken van een examinerator die weigert de solo-apparatuur van een slechthorende student te gebruiken? Laten we als ouders en studenten deze en andere ervaringen verzamelen en delen met de SES (zie artikel op pagina 16) en met elkaar, zodat we samen verder komen. Ons op nieuwe problemen kunnen richten in plaats van steeds dezelfde kwesties te bevechten.

Map van der Wilden

Themadag FODOK en JongerenCommissie

KLAAR VOOR DE TOEKOMST?

Op 2 maart 2013 hield de FODOK samen met de JongerenCommissie haar jaarlijkse themadag, onder de titel *Klaar voor de toekomst?* Centraal op deze dag stond de ontwikkeling van het dove kind en hoe je als ouder daar zo goed mogelijk aan kunt bijdragen. Hoe help je je dove kind op weg naar een toekomst in een wereld die niet altijd rekening met hem zal houden, maar die ook zijn wereld is? Als ouder moet je heel veel: steeds weer uitleggen, gebarentaal leren, lastige keuzes maken, hindernissen wegnemen, ondersteunen, heel veel regelen, problemen voorzien, nadenken over later. Maar ook: oog hebben voor de eigenheid van je kind, zijn zelfredzaamheid stimuleren, hem loslaten en zelf laten kiezen.

'Hoe kun je je kind zo goed mogelijk voorbereiden voor de toekomst?'

De themadag bood ondersteuning bij al deze vragen. Centrale vraag was: 'Hoe kun je je kind zo goed mogelijk voorbereiden voor de toekomst?' Daarbij hadden we dit jaar een bijzonder perspectief: dat van dove ouders en dove jongeren zelf. Bea Bouwmeester, die de hoofdlezing verzorgde, is zelf doof en ouder van een doof kind. Haar perspectief is bijzonder omdat het over de generaties heen kijkt. Wat heeft haar geholpen klaar te zijn voor de toekomst en hoe beïnvloedt haar doofzijn de keuzes die zij maakt bij de opvoeding van haar kinderen? Ook bijzonder was de workshop van Splinter van Schagen en Daan Ferf Jentink, die als dove jongeren terugkijken op hun jeugd en opvoeding. Voor welke keuzes stonden zij en wat waren daarvan de consequenties? Wat werkte en wat werkte niet?

Tenslotte hebben we hier gekozen voor een verslag van de workshop over Passend Onderwijs, verzorgd door Gerda Egtberts van Siméa, de koepelorganisatie van Cluster 2-onderwijs (voor doven, slechthorenden en kinderen met spraaktaalmoeilijkheden). Dit omdat zowel ouders als professionals hierover nog veel vragen hebben, die overigens nog niet allemaal beantwoord kunnen worden. Dit vormt slechts een (te) beknopte samenvatting van een wervelende dag met veel inzichten, perspectieven en debat. Er was nog veel meer te zien en te leren! Komt u volgend jaar ook?

LEZING

Bea Bouwmeester werkt als communicatiedeskundige bij de Guyotschool in Haren en deelt haar ervaringen als dove moeder van een doof kind Tommie (12) en een horend kind Charlie (10). Bea opent met: 'Klaar voor de toekomst? Dit is een goede titel, alleen zijn we nooit klaar met de toekomst. Je wilt immers je kind een stevige basis geven om daarmee verder te leren. Je wilt kinderen leren onafhankelijk te zijn. Dat gaat dan over veel verschillende dingen: zelfstandigheid versus beschermen, uitleggen versus zelf ontdekken, lekker in je vel zitten, de confrontatie aangaan en met conflicten omgaan, sociaal zijn en nog veel meer. Als ouders wil je een stevige basis bieden aan je kinderen. Zodat ze zelf verder kunnen sturen/bepalen/dingen doen. Zelfvertrouwen bouw je op als je veilig en beschermd voelt.'

EEN DOVE MOEDER AAN HET WOORD

Zelfstandigheid: durven en doen

'Los laten is lastig voor iedere ouder, ook voor mij. Je hebt de neiging om het "over te nemen" van je kind, het even te "regelen". Het is moeilijk om "los te laten". Bij horende kinderen is dat ook zo, maar bij dove kinderen eens te meer. Wat gebeurt er als men tegen hem praat en hij hen niet begrijpt? Dat is een leerproces. Een confrontatie, hoe je kan er mee omgaan?'
'Toen ik een jong meisje was, was er nog geen zelfbediening in de winkel zoals nu. Mijn moeder stuurde ons kinderen gewoon naar de winkel om iets te kopen: je moest vragen als je iets wilde kopen. Nu doen we iets soortgelijks: bijvoorbeeld Tommie zelf drank laten bestellen in een kantine na de voetbalwedstrijd. Durven en doen. En op je eigen manier communiceren: eerst wijzen, later proberen te praten, het gaat goed.'

Afstemmen met de tolk

'Opvoeden is een ontdekkingsreis, het kind moet leren kijken en aanvoelen. Zo ook met het gebruik van een tolk. Het is een dilemma, de tolk wel of niet in te schakelen. Bijvoorbeeld voor de activiteiten in de buurt vanuit de school, bij ons wordt dat een ladderactiviteit genoemd: bij de eerste bijeenkomst halen we de tolk erbij, het doel is kennismaken met andere kinderen en de begeleider, daarna neemt Tommie geen tolk meer mee. Je wilt immers niet afhankelijk zijn van de tolk. Toch kun je met de tolk goed overleggen en afstemmen.'

Hoe en wat doet de tolk? In sommige situaties wel tolken en in andere situaties juist niet.'

Meedoen

'Tommie wil graag voetbal spelen met de jongens uit de buurt. Hij gaat vaak naar een speelveldje. Vaak gaat het goed, maar soms gaat het mis. Er was een periode dat er tegen Tommie gezegd werd dat hij niet mee mocht doen. Tommie snapte dat niet. Toen ging zijn vader, Jelle, met Tommie mee om samen met de jongens te overleggen en bleek dat het potje nog niet af was. Daarna mag hij dan meedoen. Maar later is het weer hetzelfde en elke keer wordt dat steeds gezegd door dezelfde jongen: "Tommie mag niet meedoen". We hebben hem uitgelegd (sociale strategie aanleren), dat hij het niet steeds aan deze jongen moet vragen maar aan een andere, waar hij wel prettig mee omgaat. Dat gaat veel beter. Dus leren aanvoelen en kijken. Over beschermen kan ik kort zijn: niet doen. Dan kan je kind niet ervaren of leren hoe hij klaar moet zijn voor zijn toekomst.'

Betrokken ouders van dove kinderen

'Leg contact met anderen, ook met dove personen, zoek ze op, zodat je elkaar kunt steunen en stimuleren. Ga bijvoorbeeld naar een clubhuis voor activiteiten als een kinderhoek of om ervaringen te delen over onderwijs, opvoeding, enzovoort.'

Als horende ouders meer willen weten over de dovenidentiteit of over ervaringen van dove vol-

wassenen, is het belangrijk contact te hebben met dove volwassenen, bijvoorbeeld een dove of slechthorende oppas of om een vriendschap aan te gaan met een dove ouder. Dat is heel belangrijk om te begrijpen waar de basis kan liggen voor de toekomst van je kind.'

Incidenteel leren versus bewust uitleggen

'Met incidenteel leren bedoel ik het leren op grond van toevallige informatie, via woorden/gebaren of gebeurtenissen, anders dan bij intentioneel leren. Bijvoorbeeld samen de dag bespreken aan tafel: hoe was jouw school/werk vandaag?

Maar ook zaken als de post of mail: verzekeringen, de hypotheek, rekeningen en belasting. Reclamefolders van de loterij: moet je daar aan meedoen? "Lees maar eens goed door", zeggen wij dan. Dan zegt Tommie: "Waardeloos en oneerlijk..." Zo kun je bespreekbaar maken hoe het systeem in elkaar zit.'

'Incidenteel leren is per definitie moeilijker als je visuele waarneming dominant is. Een belangrijke strategie is om zoveel mogelijk voor het kind 'onbedoelde taal en gebeurtenissen' waarneembaar te maken. Bijvoorbeeld door te wijzen op gebeurtenissen die niet direct worden waargenomen, de gewoonte om ook gebaren te gebruiken wanneer je niet rechtstreeks tot het dove kind/de kinderen spreekt, enzovoort.'

Opvoeden is rijk houden

'Betrek je kind bij de onderwijskeuze. Vorig jaar hebben wij samen de open dag bezocht bij het reguliere middelbaar onderwijs. Dan kun je samen met je kind doornemen wat de

mogelijkheden zijn. Dus konden we dit jaar een goede keuze maken.'

'Tommie wil graag folders lopen als hij 12 jaar wordt. Dat is prima. We zeggen niet of het kan of niet. Hij moest het zelf op de website opzoeken, toen ontdekte hij dat het kan als hij 13 jaar is. Toen begon hij over vakken vullen bij Appie. We denken dat het vanaf 15 jaar kan, maar hij moet het zelf uitzoeken. Dat maakt hem weerbaar en vergroot zijn wereld.'

'Opvoeden is je kind zo veel mogelijk aanbieden. Dus niet kiezen: dat of dit, maar en/en. Dus kinderen met CI: wel of niet gebarentaal? Wel of niet gesproken taal? Of beter Nederlands met gebaren? Je moet alles gebruiken en proberen aan te bieden. Hoe breder je aanbiedt, hoe rijker je wordt. Net als een Zwitsers zakmes: hoe meer gereedschappen je hebt, hoe meer je verschillende werelden kunt bereiken. Dat is mooi, toch?'

WORKSHOP BACK TO THE FUTURE: EEN TERUGBLIK VAN TWEE DOVE JONGEREN

In de workshop Back to the Future kijken twee dove jongeren: Splinter van Schagen en Daan Ferf Jentink terug op hun jeugd als dove.

Splinter is horend geboren, maar werd al snel doof door meningitis. Hij heeft zowel doven- onderwijs als regulier onderwijs gevolgd. Uiteindelijk koos hij voor het vso van Guyot

in Haren, ver weg van zijn vrienden en zijn ouders en zus in Zutphen.

Daan komt uit een gemengd doof/slechthorend gezin uit Amsterdam. Als slechthorende ging hij naar het slechthorendenonderwijs. Op de middelbare school voor slechthorenden vond hij het niet prettig. Er was een straatcultuur en hij werd door een groep flink gepest. Daan wilde

net als zijn oudere broer graag naar het dovenonderwijs in Haren. Toen zijn dove zus daar ook naartoe ging, maakte hij de overstap naar Haren, waar hij op Guyot de havo deed. Na de havo ging hij naar het reguliere hbo, daar studeerde hij logistiek en economie.

'Ik word horend'

Splinter vertelt verder: voor hem was de horende school prima, leuke kinderen, hij zat op hockey. Toen zijn vader in Zutphen ging werken, ging hij daar naar de eerste klas van de middelbare school. Hij had vier dagen in de week een tolk en gebruikte soloapparatuur en liplezen. Hij dacht zelfs: 'Ik word horend.' In de tweede klas begonnen echter de problemen. Toen liep hij vast: in de eerste klas was het leuk met gamen en hockey, in de tweede werden roddelen en praten steeds

belangrijker en daarin kon hij niet meedoen. En hij werd gepest! Dus toch maar naar Groningen. Dat was geweldig: 24 uur tussen doven leven. Hij haalde op z'n gemak de havo. Daarna vond hij op het hbo niet wat hij zocht. Daarom is hij in Denemarken een leiderschapstraining gaan doen voor dove jongeren, na een internationaal kamp. Het was een opleiding op een internationale school met veel culturele verschillen tussen de jongeren. De vele clashes en verschillen leidden ook tot inspiratie en een groot internationaal netwerk voor hem, waar hij regelmatig een beroep op doet. Hij heeft logeerplekken door heel Europa! Op dit moment volgt hij de opleiding gebarentaal en is hij voorzitter van de JongerenCommissie (inmiddels vicevoorzitter).

Waarom onder doven?

Tijdens de workshop worden diverse vragen gesteld: 'Waarom kozen jullie voor Guyot?' Beiden kenden mensen daar: voor hen was het een makkelijke keuze en je kunt daar havo volgen. 'Hoe zit dat met die internationale gebarentaal?' Splinter geeft een voorbeeld en vertelt

dat hij tijdens zijn opleiding verdere verdieping krijgt. 'Hebben jullie nog horende vrienden?' Daan vertelt dat hij wel horende vrienden had vanuit de sport, maar dat hield op na Guyot en toen hij stopte met sporten. Splinter merkt op dat het een investering is die moeilijk vol te houden is. Een moeder is bezorgd over de beschermende atmosfeer op de dovenschool. Daan legt uit: 'Het is juist goed tijdens de puberteit om onder doven te zijn. Later, op het hbo, moet je je toch weer redden in de horende wereld. In Haren zie je veel mensen die een voorbeeld zijn. Je kunt ook meer mensen ontmoeten met wie je dingen kunt delen. Ook de internationale kampen zijn goed voor de verbreding en versterking van de contacten van de jongeren en maken het belang van taal duidelijk.'

Sport: 'is er een bank?'

Splinter vertelt verder over het belang van sport en de problemen daarbij voor jongeren. Vaak zitten doven op zaalvoetbal en zwemmen. Veel teamsporten voelen als een glazen wand: je zit vaak op de bank en er is één vriend die een beetje tolkt. Communicatie is vaak een probleem. Een tip bij het kiezen van een sport: is er een bank? Zo nee, dan is meedoen makkelijker. Bij roeien bijvoorbeeld ontbreekt de bank en moet je samenwerken!

Joke Hoogeveen, de moeder van Daan, vertelt dat de JongerenCommissie bezig is om een internationaal (EUDY-)jeugdkamp te organiseren in Stadskanaal later dit jaar. De sprekers zijn het eens: om goed voorbereid te zijn op de toekomst moet je stevig in je schoenen staan. Daarom is het goed om met dove leeftijdgenoten op te trekken!

Henk Prevaes

WORKSHOP 8 PASSEND ONDERWIJS

Deze workshop wordt geleid door Gerda Egtberts, beleidsmedewerker van Siméa, de koepelorganisatie van het speciaal onderwijs in cluster 2 (doof, slechthorend en ESM). Een vervolg op een eerdere workshop over passend onderwijs.

Sinds de laatste workshop (in 2012) is er een nieuw kabinet en is de gevreesde bezuiniging van 300 miljoen euro van tafel. Dat geeft lucht. De overheid wil de grote toename van leerlingen naar het speciaal onderwijs terugdringen en passend onderwijs voor alle leerlingen realiseren. Het rugzakje verdwijnt per 1 augustus 2014. Ervoor in de plaats komt dat het reguliere onderwijs zorgplicht krijgt voor alle leerlingen in de regio. Reguliere scholen moeten met elkaar en met de scholen voor cluster 3- en 4-leerlingen gaan samenwerken. Zij moeten onderling afspreken hoe zij in de eigen regio de ondersteuning regelen voor leerlingen die dat nodig hebben.

Cluster 2 krijgt een landelijke regeling vergelijkbaar met de regeling die nu al geldt voor leerlingen met een visuele beperking. Dit heeft te maken met het feit dat het om een relatief

klein aantal leerlingen gaat waarvoor specifieke expertise nodig is. De scholen van cluster 2 moeten ook gaan samenwerken. Er komen straks vijf gefuseerde instellingen die een ondersteuningsplicht naar het reguliere onderwijs krijgen. De indicatiestelling verandert. Er wordt niet alleen gekeken naar de toornis van de leerling, maar ook naar wat de leerling nodig heeft om van het onderwijs te kunnen profiteren. De onderwijs- en communicatiebehoeften worden in overleg met de ouders, de leerling en met de reguliere school of zorginstelling vastgesteld. Daarbij wordt de ondersteuningsbehoefte van de reguliere school voor de betreffende leerling betrokken. Dit overleg resulteert in een advies aan de Commissie van Onderzoek van de instelling van cluster 2. De Commissie van Onderzoek besluit over het onderwijsarrangement en de tijdsduur. Een onderwijsarrangement kan intensief, medium of licht zijn. Als ouders het niet eens zijn met het besluit is er mogelijkheid tot bezwaar en beroep. Als blijkt dat er tussentijds een bijstelling van het arrangement nodig is, dan is dit mogelijk.

Sceptisch

De zaal is sceptisch: Hoe onafhankelijk is die Commissie van Onderzoek? Is het budget

medebepalend in het besluit? Komt er een doof persoon in de commissie? Hoe vast is de tijdsduur? Zijn er mogelijkheden tot tussentijdse evaluatie/aanpassingen? De ouders zijn er niet gerust op. Hoe zit het met de vrijheid van schoolkeuze? Wie neemt de beslissing welke dovenschool de ondersteuning geeft? Heeft de ouder daarbij inspraak? Ook zien ouders allerlei budgettaire problemen en doemscenario's.

Gerda Egtberts licht toe dat de Commissie van Onderzoek wordt samengesteld uit ter zake deskundige mensen. De Commissie neemt een besluit op grond van de onderwijsbehoefte van de leerling. De Commissie is niet verantwoordelijk voor het budget. In het traject om een advies op te stellen voor de Commissie van Onderzoek krijgen ouders begeleiding. In het overleg moeten verwachtingen over en weer duidelijk zijn. Ook de kinderen en jongeren zelf worden betrokken bij het opstellen van het advies. Voor de leerlingen die nu al een indicatie hebben, is er een overgangperiode. Er zullen keuzes gemaakt moeten worden, maar het nieuwe systeem geeft ook mogelijkheden om samen te zoeken naar creatieve oplossingen. Egtberts vindt dat ouders betrokken moeten blijven bij het proces. Dat kan via de FODOK

en FOSS, maar ook via de school of via de dienst ambulante begeleiding. Vraag aan de school of ambulante begeleiding naar veranderingen en hoe ouders hierover mee kunnen denken. Ouders kunnen ook vragen aan de reguliere school van hun kind mee te denken over de manier waarop de reguliere scholen de ondersteuning regelen voor leerlingen die dat nodig hebben.

Tolkvoorziening

Tenslotte wordt gesproken over de tolkvoorziening. De overheid wil geen open-eind-financiering meer en wil de tolkvoorziening overdragen aan het speciaal onderwijs. De FODOK en Dovenschap zijn hier voorstanders van, maar willen wel betrokken worden bij de wijze waarop cluster 2 de tolkvoorziening gaat beheren. De besturen van de cluster 2-scholen willen hier goed over nadenken en vragen van de overheid om voldoende budget voor de tolkvoorziening. Er wordt op dit moment een onderzoek gedaan of cluster 2 de tolkvoorziening overneemt en hoe dit dan het beste georganiseerd zou kunnen worden. De FODOK en Dovenschap en nog andere partijen hebben een inbreng kunnen leveren. De uitkomsten van het onderzoek worden ook met de FODOK en Dovenschap besproken.

Henk Prevaes

Rechts een fotoimpressie van de dag.

Deze rubriek bevat korte berichten over wat er binnen (en buiten) de FODOK speelt. In veel gevallen vind je op onze website www.fodok.nl meer informatie.

LEESVERTELWEDSTRIJD 13 APRIL 2013

Het was op zaterdag 13 april weer groot feest in De Flint in Amersfoort! Daar vond de finale van de 16de Leesvertelwedstrijd plaats. Zeven vertegenwoordigers van de zeven Nederlandse dovenscholen vertelden enthousiast en zeer gebaarvaardig een passage uit hun favoriete boek. Tommie Kamstra

van Guyot werd door de jury uiteindelijk als winnaar aangewezen. De dove danser Serhat Agacan kreeg de hele zaal aan het dansen en gebaren met zijn gebarenversie van het lied 'Ik neem je mee' van Gers Pardoel.

DE LEESVERTELWEDSTRIJD IN 2014?

De Leesvertelwedstrijden worden mede gefinancierd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Dat stelde tot nu toe steeds voor vier jaar geld beschikbaar voor leesbevordering ten behoeve van dove kinderen. Van dat geld voert de FODOK activiteiten uit op het gebied van leesbevordering (ouderavonden, brochures, Keuzelijst, Troef-reeks). De afspraak is dat een kwart van het totaalbedrag jaarlijks naar de Stichting Woord & Gebaar gaat, die onder andere met dat bedrag de Leesvertelwedstrijd kan organiseren.

Voor de jaren 2014 tot en met 2017 wordt weer een nieuwe aanvraag ingediend bij OCW. De Stichting Woord & Gebaar en de FODOK zijn daarvoor al in overleg met elkaar en met het ministerie. We hopen daarover na de zomervakantie uitsluitsel te krijgen. Pas dan zal bekend zijn hoe het verder zal gaan met de Leesvertelwedstrijd en met de leesbevorderingsactiviteiten van de FODOK. En natuurlijk hopen we dat er ook in de komende jaren weer een Leesvertelwedstrijd georganiseerd kan worden!

TROEF-REEKS & FODOK-KEUZELIJST 12

Jaarlijks geeft Van Tricht uitgeverij, in samenwerking met de FODOK, drie Troefreeksboeken uit: toegankelijke boeken voor dove jongeren. Recent zijn weer drie nieuwe titels verschenen:

- *Vermist!* door Anne-Rose Hermer, met illustraties van Walter Donker.
- *Een tiener als moeder* door Marte Jongbloed, met illustraties van Roelof van der Schans.
- *Oog in oog* door Marlies Verhelst, met illustraties van Roelof van der Schans.

Goed om te weten: op de site van Van Tricht *uitgeverij* zijn tijdelijk voordelige Troefreekspakketten te bestellen. Zie www.vantrichtuitgeverij.nl

Ook FODOK-keuzelijst 12 komt deze dagen uit: een nieuw overzicht van 'gewone' boeken, die ook toegankelijk zijn voor dove lezers. En natuurlijk verzorgen wij nog steeds informatieavonden voor ouders, professionals en studenten over leesbevordering en zijn er weer een paar leuke brochures in de maak! Mail voor meer informatie naar m.hannink@fodok.nl. Ook deze leesbevorderingsactiviteiten worden door het ministerie van OCW gesubsidieerd; wij hopen dat die subsidie ook in de komende jaren gecontinueerd zal worden!

BENTE JONKER SCHREEF EEN ONTROEREND KINDERBOEK: KIJK, DE VOGEL ZINGT

Op basis van haar ervaringen met haar doofgeboren dochter schreef Bente Jonker een prachtig boek over een meisje, Jet, dat een doof zusje krijgt. Jet beleeft alles op haar eigen, bijzondere, manier. Moniek Peek maakte de sfeervolle illustraties bij dit boek, dat door De Vier Windstreken werd uitgegeven.

GROW2WORK ZOEKT WERK- ZOEKENDE DOVE EN SLECHT- HORENDE JONGEREN

Het kan lastig zijn om als dove of slechthorende jongere aan een baan te komen. Grow2work brengt werkzoekenden en dove of slechthorende mensen met werk bij elkaar. De missie van Grow2work is dat

werk iets bespreekbaars wordt. Daarom is het goed als je daar met anderen over praat, niet alleen met je ouders, maar ook met mensen die in dezelfde situatie zitten en mensen die het wél gelukt is om aan een baan te komen. Grow2work werkt daarom met buddy's, werkende mensen die zelf doof of slechthorend zijn. Jongeren die werk zoeken worden gekoppeld aan een buddy die voor hen fungeert als vraagbaak.

Grow2work staat voor samen-groeien-naar-werk. Het is een gezamenlijk project van de landelijke belangenorganisaties van doven en slechthorenden. Werkzoekende dove en slechthorende jongeren uit heel Nederland kunnen zich kosteloos bij ons aanmelden. De leeftijdsgrens ligt rond dertig jaar. Welke opleiding of ervaring je hebt, maakt niet uit.

Wie zoeken we?

- Zoek je naar werk en ben jij:
- tussen de 16 en 30 jaar oud
 - doof of slechthorend of heb je ESM
 - op zoek naar mogelijkheden om jezelf verder te ontwikkelen
 - nieuwsgierig naar de ervaringen van volwassenen met dezelfde beperking

Dan zoeken wij jou. Meld je snel aan via: www.grow2work.nl

Meer informatie

Wil je meer informatie? Neem contact op met Inge Doorn of Martin van de Beek. info@grow2work.nl | www.grow2work.nl www.facebook.com/grow2work twitter: @grow2work

VERGOEDING FODOK-LIDMAATSCHAP DOOR ZORGVERZEKERAAR

Diverse zorgverzekeraars vergoeden de kosten van het lidmaatschap van de FODOK. Leden van de FODOK kunnen hun bijdrage dan terugkrijgen uit hun Aanvullende Verzekering. Deze vergoeding varieert per verzekeraar van eenmalige vergoeding van het lidmaatschap (dus zolang je bij die verzekeraar verzekerd bent) tot een jaarlijkse volledige vergoeding van het lidmaatschap.

ANBI-STATUS FODOK

De FODOK heeft een ANBI-status. Dat betekent, dat de FODOK als een Algemeen Nut Beogende Instelling wordt aangemerkt. Meer hierover kun je vinden op de website van de belastingdienst. Belangrijke belastingvoordelen van deze ANBI-status voor de FODOK en haar sponsors zijn: er is geen successierecht of schenkingsrecht verschuldigd over schenkingen aan de FODOK én donateurs van de FODOK mogen hun giften aftrekken van de inkomsten- of vennootschapsbelasting.

EEN HANDJE HELPEN?

Nog steeds kan de FODOK vrijwilligers gebruiken, bijvoorbeeld bij het organiseren van de themadag, de ledenavonden of de MG-contactdag. Belangstelling? Mail naar FODOK-voorzitter Map van der Wilden: map.vanderwilden@fodok.nl. Maar financieel kunt u ook altijd een handje helpen, bijvoorbeeld door belastingvrij te schenken aan de FODOK (minimaal € 100 per jaar, minimaal vijf jaar lang), via een (kosteloze) notariële akte. Meer informatie: info@fodok.nl.

Het grote oma-interview

GEBAREN EN LIEFDE...

Grootouders spelen meestal een belangrijke rol in het leven van kinderen. Opa's en oma's hebben vaak meer geduld en tijd dan de ouders en ze kunnen een warm nest bieden. Zodra bekend is dat een kleinkind doof is, kunnen de grootouders steunpilaren voor de ouders zijn. Ze leven mee, ze bieden steun en velen van hen passen op of zijn een welkom logeeraadres. Soms leren ze gebaren om zo met het kleinkind te kunnen communiceren. Vaak organiseert de gezinsbegeleiding een opa&oma-cursus. Sommige grootouders regelen zelf een gebarencursus in de buurt of doen heel veel moeite om ver van huis een cursus te volgen.

Ook opa's en oma's zijn blij met het CI van hun dove kleinkind: praten is immers een stuk makkelijker dan gebaren! Maar een valkuil kan zijn dat je je dove kleinkind als een horend kind gaat zien en vergeet dat je wel altijd rekening moet houden met zijn of haar hoorbeperking. Zo lang het kind klein is, gaat de communicatie redelijk goed. Dit verandert vaak als het kind wat ouder wordt en meer gaat praten of gebaren. Vooral bij gebarende kinderen zie je dat het contact met opa en oma dan lastiger wordt. Als de grootouders ver weg wonen en zij het kleinkind niet al te vaak zien, kan de gebaarvaardigheid wegzakken en de communicatie oppervlakkiger worden. Soms betekent dit dat het contact verwatert, zowel met het dove kleinkind als met diens ouders. Maar gelukkig is dat niet altijd het geval. Waar een wil is, blijkt een weg altijd wel te vinden... FODOKFORUM sprak met vijf oma's over hun ervaringen met hun dove kleinkind.

Vijf oma's, vier kleinkinderen, veel gebaren

Aty van der Linden is de oma van de achtjarige Roos. Roos heeft een CI en zit op het regulier onderwijs.

Gerri Bolier en Ida van Kampen zijn allebei oma van Bob, hij is drie. Gerri is 'oma Texel', Ida wordt Beppi genoemd (een samentrekking van het Friese Beppe en de i van Ida, compleet met het naamgebaar: de i op de kin). Bobs moeder (Ida's dochter) is zelf prelinguaal doof, Bobs vader (Gerri's zoon) werd op zijn 18de helemaal doof. Bob heeft geen CI.

Hanny Plomp-van Rheenen is de oma van de vierjarige Job. Job kreeg hersenvliesontsteking toen hij een half jaar was. Daarna was hij doof en nog een heleboel meer: Job heeft een verstandelijke en een motorische beperking en zijn nieren zijn beschadigd. Job heeft twee CI's.

Tiny Tolman is de oma van Lisa. Lisa is 16, heeft geen CI en zit op het VSO van Kentalis Guyot in Haren. Tiny is een CODA, een kind van dove ouders, zelf is ze slechthorend.

Alle kleinkinderen gebruiken gebaren (Job) of beheersen de gebarentaal (Bob, Lisa en Roos).

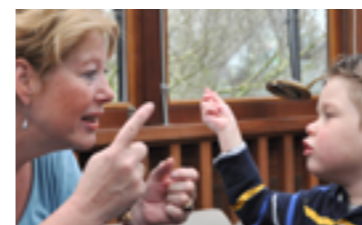
Roos en Aty

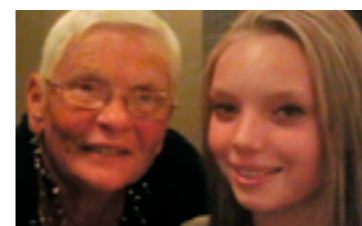
Gerri en Bob

Bob, Ida en Bobs zusje Sophie

Hanny en Job

Tiny en Lisa

Horen dat je kleinkind doof is: schrikken of slikken?

Aty weet nog dat het een gigantische schok was te horen dat Roos doof was: 'Wij kenden dat helemaal niet, niemand in onze omgeving was doof. We hadden geen idee hoe het verder zou gaan.'

Voor Gerri en haar man was het even slikken, maar toen hebben ze tegen elkaar gezegd: 'Het is goed, zoals het is. We gaan er allemaal voor, met gebaren en liefde!'

Ida herinnert zich de schrik en het besef dat de doofheid van haar dochter dus toch erfelijk bepaald was: 'Maar het is ook vertrouwd. Ik heb veel déjà vu's. Mijn dochter is en was een gouden meid, nieuwsgierig en leergierig, een meerwaarde in ons leven. Ik hoop dat het Bob ook zo zal gaan.'

Voor Hanny was de doofheid aanvankelijk eigenlijk geen issue. Toen Job hersenvliesontsteking kreeg, was hij er zo erg aan toe dat voor zijn leven werd gevreesd.

'Als ik toen geweten had, hoe goed het nu met Lisa gaat, was ik minder bezorgd geweest', zegt Tiny. 'Mijn ouders waren doof; ik besepte heel goed wat dat betekende. Aan de andere kant: ik had tevreden ouders, zij wisten niet wat ze misten.'

Communiceren met je dove kleinkind: hoe doe je dat?

Aty ging destijds naar een gebarencursus in Utrecht. Ze vond het moeilijker dan Russisch, maar er zijn zeker gebaren blijven hangen. Echte zinnen maakt ze niet. Daar komt ook bij dat Roos ver weg woont, ze ziet haar niet zo

heel vaak en oefent dus ook niet dagelijks. Toch kan ze aardig met Roos communiceren. 'Soms is ze zo aan het praten, dat ik bijna vergeet dat ze doof is. Dan moet ik er weer even aan denken dat ik haar goed moet aankijken als ik tegen haar praat.' Een heel bijzondere herinnering voor Aty was haar bruiloft, tweeën-eenhalf jaar geleden, toen ze als weduwe met haar huidige echtgenoot trouwde. De hele dag was er een tolk aanwezig, fantastisch vond ze dat. Zo was het ook voor Roos groot feest. Gerri vindt zichzelf niet zo gebaarvaardig. Toen haar zoon helemaal doof werd, was hij al bijna volwassen. Toen hij meer en meer naar de Dovenwereld en de gebarentaal trok, woonde hij al niet meer thuis. Dus met hun zoon hebben ze eigenlijk nooit echt in gebaren gecommuniceerd. Gerri en haar man hebben een opa&oma-cursus gevolgd en in de communicatie met kleinzoon Bob gebruiken ze zoveel mogelijk gebaren. Ze merken wel dat hij bij hen meer zijn stem gebruikt dan bij zijn ouders. Ze begrijpen elkaar goed en Bob kan eigenlijk alles duidelijk maken. En die gebaren gebruiken ze overal waar ze met Bob maar naar toe gaan. 'We trekken ons niks aan van andere mensen. En het leuke is dat mensen daardoor juist naar ons toe komen en een praatje maken.'

De andere oma, Ida, gebruikt NmG 'en alles wat ze maar in huis heeft' met Bob. Met háár dochter gebruikte ze destijds ook alles tegelijk; dat heette toen nog Totale Communicatie (TC). Ze ziet dat Bob nu meer taal aangeboden krijgt dan haar dochter op die leeftijd, dankzij zijn dove ouders. Ze had destijds het gevoel dat

ze haar dochter nooit vóór kon zijn: 'We liepen met haar mee en trachtten middels TC met haar te communiceren. Bob krijgt thuis zoveel gebarentaal mee! Ze hebben hem nota bene verteld dat Beatrix ging aftreden en dat er een nieuwe paus was.' Hanny werd in haar familie de voortrekker in de gebarentaal. Kleinzoon Job logeerde ieder weekend bij haar en haar man en op zeker moment begon ze zich in doofheid en gebarentaal te verdiepen. Ze volgde de drie modules Algemeen Belangstellenden en ontwikkelde haar gebaarvaardigheid nog verder aan de Hogeschool Utrecht bij de tolkopleiding van het Instituut Gebaren, Taal & Dovenstudies. Ze vindt NGT en Dovencultuur heel interessant, gaat ook naar het gebarencafé en straks gewoon ook naar Sencity, zegt ze lachend. Job is natuurlijk een speciaal kindje, zijn niveau van communiceren is niet zo hoog, maar de gebaren zijn belangrijk.

De rest van de familie realiseerde zich dat toen Job op zeker moment aan tafel HELP gebaarde en iedereen, behalve oma Hanny, elkaar glazig aankeek. Nu leren de meeste familieleden NmG. Tiny is met gebarentaal opgegroeid; haar communicatie met haar kleindochter gaat dus drempelloos. 'Lisa is heel snel met gebaren. Als ze vingerspelt, kan ik haar eigenlijk niet volgen. Dat gaat me te snel.' Tiny is, vooral door de doofheid van haar kleindochter, voorlichter geworden bij Hoor Friesland en voelt zich heel thuis in de Dovenwereld. Mede daardoor heeft ze een goede band met Lisa.

Een speciaal plekje in je hart!

Aty heeft meer kleinkinderen. De band met Roos is zeker anders. 'Het is moeilijker om hele gesprekken met haar te voeren, maar gelukkig is Roos een spontaan kind. Ze praat lekker tegen ons aan en begrijpt wel dat wij niet alles in gebaren terug kunnen zeggen.' Aty doet haar best om Roos' wereld te leren kennen. Daarom was ze bijvoorbeeld laatst mee naar de finale van de Leesvertelwedstrijd in Amersfoort en ze heeft ervan genoten. Gerri vindt het lastig om te zeggen of ze met Bob een speciale band heeft. Bob logeert wel

regelmatig op Texel. 'Maar toen onze zoon doof werd, hebben wij hem ook nooit anders behandeld dan de andere drie. Dat willen we eigenlijk ook voor onze kleinkinderen.' Ida ziet wel het verschil tussen haar dove dochter vroeger en Bob nu. 'Bob zit niet op slot, hij kan vragen stellen en wordt begrepen. Toen zijn moeder drie jaar was, communiceerde je met kunst en vliegwerk. Er was geen gebaren aanbod, sterker nog: gebaren maken was verboden! En qua stem is ons kleinkind Bob stiller, wel maakt hij genoeg geluidjes als hij zich OK voelt.' Beppi/Ida vindt het heerlijk om hem voor te lezen, met veel gebaren.

Hanny weet zeker dat ze van al haar kleinkinderen evenveel houdt. 'Maar Job is een speciaal kindje en zit in mijn hart alsof hij mijn eigen kind is. Ons leven is behoorlijk op zijn kop gezet, maar we hebben er ook veel van geleerd!' Ook Tiny benadrukt, dat ze al haar acht kleinkinderen gelijk behandelt. 'Maar eerlijk is eerlijk: Lisa heeft wel een speciaal plekje.' Lisa heeft veel bij haar gelogeed, eerst met haar zusje, later met een vriendin. En natuurlijk doet Tiny ook speciale dingen met Lisa. Vroeger gingen ze bijvoorbeeld samen naar het dovenclubhuis om Sinterklaas te vieren.

We vertrouwen erop dat het goed komt!

'Ik heb er vertrouwen in dat Roos er wel komt. Ze ontwikkelt zich goed!', zegt Aty. Gerri maakte met haar zoon mee dat zijn toekomst en zijn zelfbeeld veranderden door zijn plotselinge doofheid. 'Je wordt toch anders bekeken', zegt ze, 'en je zult altijd een tandje harder moeten. Het is in deze maatschappij best moeilijk voor een dove, terwijl er veel doven zijn die hetzelfde kunnen als een horende.'

Vijf oma's van vier kleinkinderen, vijf persoonlijke verhalen

'Onze dochter is doof geboren,' zegt Ida, 'een nieuw fenomeen in ons leven. Samen gingen we op weg, een weg die niet gemakkelijk was. Wel hebben we ervaren dat onze dove dochter een waardevol leven leeft. Dat dwingt respect af. Toen onze dochter een jaar of twaalf was hebben we haar doofzijn geaccepteerd. Doofzijn accepteren is wat anders dan je

kind accepteren! De dove Bob zal door zijn dove ouders gemakkelijker geaccepteerd worden en dat is veel handiger voor de opvoeding!' Bij Job speelt niet alleen de doofheid. Hanny en haar man hebben hun huis aangepast, opdat Job kan blijven logeren, eerst ieder weekend en nu om de week. 'Je moet heel veel zelf met hem doen. Het is fijn dat we kunnen gebaren, je geeft hem zoveel extra's mee. En, al heeft hij veel aan zijn CI's, hij is zo visueel, de rest van zijn beperkingen valt dan gewoon weg. Ik zie doofheid niet meer als een handicap, mijn kijk is echt wel veranderd', zegt Hanny. Tiny vertelt: 'In deze tijd kun je als dove eigenlijk meer, met computers bijvoorbeeld. Mijn

vader was schoenmaker, toen waren er veel minder mogelijkheden voor doven. Aan de andere kant is het in deze tijd minder makkelijk geworden om werk te krijgen voor dove jongeren. Dan hebben ze een leuke opleiding, maar vinden ze geen werk. Maar ik ga er niet over inzitten, het komt altijd goed. Lisa is een fijne meid, ze is assertief en heeft veel contacten!'

Aanraders voor andere oma's (en opa's)?

'Probeer gebaren te leren, verdiep je erin en zon-

der je niet af. Je moet er zelf je best voor doen', zegt Aty.

'Verdiep je in de wereld van de dove mensen. En behandel je kleinkind normaal, doe niet zielig. En geef je kleinkind veel liefde en aandacht!', vindt Gerri.

Ida realiseert zich dat ze andere grootouders heel veel wil aanraden: 'Blijf de vragen van je vrienden, burens en familie beantwoorden als ze naar je dove kleinkind vragen. Blijf dit tot vervelens toe gewoon doen! Informatie over doofzijn is zo belangrijk in alle fasen van het kinderleven. Grootouder zijn van een doof kind is wennen en kan ook verdrietig zijn: meld dat aan die ander! Schroom niet met je dove kleinkind te praten en te lachen: blijf gelaatgericht en open minded. Gebruik je handen en je gelaat: overdrijf maar. In de communicatie met je jonge kleinkind is alles geoorloofd: gekke bekken trekken, tong uitsteken. Kortom: durf met je lijf te praten. En tot slot: als je weer eens staande gehouden wordt en men vraagt hoe het met je dove kleinkind gaat, vertel dan ook over de andere kleinkinderen, die blijven ook belangrijk!' Hanny had nooit gedacht dat ze zich nog eens in NGT en Dovencultuur zou verdiepen en realiseert zich dat ze als grootouder van een kind als Job haar grenzen behoorlijk heeft verlegd. En dat was het zeker waard!

'Leer gebarentaal en wees niet bang om fouten te maken. Alle gebaren die je maakt, zijn meegenomen. Het hoeft niet perfect', zegt Tiny. Zelf heeft ze een beeldtelefoon, waarmee ze met Lisa kan bellen. Maar ze sms'en ook met elkaar.

Mariën Hannink en Karla van der Hoek

DE JONGEREN COMMISSIE

Over JC

De JongerenCommissie is de belangenorganisatie voor dove en zwaar slechthorende jongeren (met en zonder CI) van 12 t/m 30 jaar. We organiseren gezelligheidsactiviteiten, geven voorlichting en behartigen de belangen van onze doelgroep. Jongeren kunnen lid worden van JC, ouders en anderen zijn welkom als vriend van JC.

Meer info:

www.jongerencommissie.nl
> Steun JC!

vlr: Frouke van Winsum, Bram Schoemaker, Bernd Mojet, Engeliën Kester

SIGNO ERGO SUM

De werkgroep Signo Ergo Sum (in het Latijn: 'ik gebaar, dus ik besta') bestaat al vanaf medio 2006. Eerst was dat onder auspiciën van de Jongerencommissie (JC). Later besloten we een samenwerkingsverband aan te gaan met de Hanzehogeschool Groningen. Daar is onze wens gerealiseerd om van SES een vereniging te maken. Vanaf 13 januari 2012 zijn we een vereniging.

Engeliën Kester is voorzitter, Bernd Mojet secretaris, Frouke van Winsum penningmeester en Bram Schoemaker, Gineke Schuiling en Herman Veenker zijn bestuursleden. Gineke Schuiling is de decaan van de Hanzehogeschool en Herman Veenker is één van de projectleiders van de Hanzehogeschool.

SES is opgericht om de belangen van de dove en slechthorende studenten in het hoger onderwijs te behartigen en de toegankelijkheid van het hoger onderwijs te bevorderen. We hebben verschillende activiteiten gedaan, zoals wintersport, meedoen met het beachvolleybaltoernooi voor dove en slechthorenden, lezingen gegeven aan decanen en studieloopbaanbegeleiders. Ook hebben we het SESposium gehouden in Amsterdam. Dit is een bijeenkomst om het tolken in het hoger onderwijs te bevorderen.

Er komen relatief veel dove en slechthorende studenten naar onze activiteiten, maar ook dove en slechthorende ex-studenten.

We vinden het erg belangrijk om de uitwisseling te stimuleren. Daarom maken we ook een database van dove en slechthorende (ex-)studenten, zodat dove en slechthorenden minder alleen staan in hun opleiding. Zo kunnen ze ervaringen opvragen en uitwisselen. Dan hoeft het wiel niet opnieuw uitvonden te worden.

Ook geven we lezingen en workshops aan dove en slechthorende leerlingen van de Guyotschool om ze voor te bereiden op de stap naar het hoger onderwijs. Ze zijn daar vaak heel enthousiast over.

We merken wel dat SES vooral in Groningen leeft. Velen zijn enthousiast. In de andere delen van het land is dit nog niet het geval. Bij de tolken verwerft SES ook meer bekendheid: er komen meer tolken naar onze bijeenkomsten. Dat vinden we positief, want tolken zijn onontbeerlijk voor de dove en slechthorenden in het hoger onderwijs.

Waarom moeten recente en toekomstige studenten lid worden van SES of naar activiteiten van SES gaan? Daar kunnen ze hun ervaringen met de andere studenten uitwisselen, elkaar steunen en samenzijn onder dove en slechthorende studenten van hun eigen niveau. Samen staan we sterk en samen strijden we voor de bevordering van de toegankelijkheid van het hoger onderwijs!

Judith Vogels

SIGNO ERGO SUM
www.signoergosum.nl
signoergosum@gmail.com
Rivierenhof 20, 9725HA, Groningen

SAMEN LEZEN

Dick de Bruijn (26) is doof en woont in Groningen. Dick heeft op een dovenschool gezeten en ging na groep 8 naar het regulier onderwijs. Momenteel werkt Dick als leerkracht op een dovenschool. Hij werkte ook mee aan de FODOK-dvd *Lezen leuker maken* voor dove en slechthorende kinderen en jongeren - met of zonder CI.

Mijn vorige column ging over mijn thuissituatie, hoe mijn ouders mij stimuleerden om te lezen. Ouders staan hierin echter niet alleen, ook de (doven)school weet hoe belangrijk het is om te lezen. Als leerkracht stimuleer ik de leerlingen ook tot het (leren) lezen. Niet alleen tijdens de reguliere lees- en taallessen, maar door de dag heen werken we steeds aan de lees- en taalontwikkeling. Wanneer we met aardrijkskunde een thema behandelen, pakken we er verschillende bronnen bij zoals informatieve boeken, leesboeken, kranten, tijdschriften en niet te vergeten het internet. Het is niet alleen 'Hier heb je een boek'. We bespreken de bronnen: welke informatie kunnen we hier uithalen? wat vertelt het ons?

Toen bekend werd dat koningin Beatrix zou aftreden en we een koning zouden krijgen, kocht een collega een krant en besprak hij dit in zijn groep. Sommige kranten maken heel mooi visueel wat de verandering inhoudt. De kinderen raken nieuwsgierig en stellen vragen. Dat is een mooi moment om ze uit te dagen de toelichting bij de foto's of illustraties te lezen. Er worden nieuwe gebaren aangeboden en daar worden woorden aan gekoppeld.

Samen met een aantal collega's zit ik in de bibliotheekcommissie. We beheren de schoolbibliotheek en proberen van de bibliotheek een plek te maken voor de kinderen waar ze uitgedaagd worden tot lezen: lekker snuffelen in

boeken en een plekje zoeken op de kussens om te lezen. De leerkrachten worden ook niet vergeten: er is een kast met prentenboeken om uit voor te lezen.

Elke vrijdag hebben we een voorleeshalfuurtje in de gemeenschappelijke ruimte. Aan de jongere kinderen (groep 3-5) wordt een prentenboek voorgelezen, afwisselend op het digibord en uit een 'echt' prentenboek. Op het digibord kunnen ze het prentenboek goed zien, maar uiteindelijk zullen de kinderen zelf lezen uit een boek, dus daarom wordt er afgewisseld met een 'echt' boek om hen het voorbeeld te geven. De oudere kinderen (groep 6-8) krijgen een voorleesverhaal zoals *Dolfje Weerwolfje*. Samen genieten van het voorgelezen worden en samen erover napraten!

Onze wereld verandert, en we veranderen mee. Ook de computer wordt niet vergeten. Er zijn digitale prentenboeken en spelletjes waarbij je oefent met lezen. De werkgroep Sprong Vooruit heeft de website *Leeskilometers* ontwikkeld, voor dove en slechthorende kinderen uit groep 3 tot en met 8. Hier kunnen de kinderen veel boekjes lezen en spelletjes doen. Hiermee hopen de ontwikkelaars dat de kinderen plezier beleven aan het (zelfstandig) lezen van teksten en daarmee hun leesmotivatie vergroten. Het leuke is dat de kinderen er thuis ook mee aan de slag kunnen. Als je dit nog niet hebt gezien, vraag gerust je eigen dovenschool om informatie.

Dick de Bruijn

COMMUNICATIE MET COLLEGA'S: NEEM JE GEVOEL SERIEUS!

Een goede communicatie op de werkvloer is van groot belang, maar niet vanzelfsprekend als je doof of slechthorend bent. Dan ben je afhankelijk van de opstelling van je collega's, je eigen wilskracht en het inzetten van een tolk of andere communicatieoplossing.

Er zijn verschillende mogelijkheden om de communicatie tussen dove, slechthorende en horende collega's goed te regelen. Het inzetten van een tolk is daar één van. Iris Steijvers van Orselen (25) werkt als pedagogisch medewerker bij Stichting Pento. 'Ik zet zelf een tolk in bij gesprekken met mijn teamleidster en bij teamoverleg of studiedagen. Ik kan alles goed volgen, terwijl mijn collega's gewoon op hun eigen tempo kunnen blijven praten. Dat vind ik een voordeel.' Iris ziet ook nadelen aan het inzetten van een tolk. 'Soms praten collega's door elkaar en dan vergeten ze dat de tolk niet iedereen tegelijk kan vertalen. Ook komen emoties niet altijd over zoals ik ze voel.'

Vergoeding

In Nederland wordt het inzetten van een tolk voor dove en slechthorenden vergoed. Op dit moment maken ongeveer 6.000

mensen in Nederland gebruik van een schrijf- of gebarentolk. Een tolk inzetten tijdens je werk wordt vergoed door het UWV. Vanuit deze regeling (de tolkvoorziening voor werksituaties) wordt er voor maximaal 15% van je werktijd een tolk vergoed. Voor bijzondere situaties zoals bij een nieuwe baan of reorganisatie is het mogelijk om meer uren aan te vragen. Ook andere communicatieoplossingen in werksituaties komen in aanmerking voor een vergoeding.

Goed gevoel

Iris wil dove en slechthorende jongeren die over een paar jaar aan hun eerste baan beginnen vooral meegeven dat ze op hun gevoel moeten afgaan. 'Welke oplossing je ook kiest, neem je gevoel serieus. Het voelt goed of het voelt niet goed. Voor mij is het inzetten van een tolk een hulpmiddel waardoor meepraten goed mogelijk is.'

Tolknet

Tolknet geeft advies op maat over het inzetten van tolken. Bijvoorbeeld aan beginnende tolkgebruikers, bij bijzondere situaties of bij onduidelijkheden. Zowel tolkgebruikers en tolken als

horende personen kunnen bij Tolknet kosteloos terecht voor advies. Daarnaast geeft Tolknet voorlichting over het regelen van een tolkvoorziening en het inzetten van tolken. Tolknet is de enige organisatie voor landelijke bemiddeling van tolken gebarentaal en schrijftolken.

Meer informatie: www.tolknet.nl.

Susanne Kuitenbrouwer,
Tolknet

Iris aan het werk

Interview

Laten we niet te vroeg weggooien wat we de afgelopen jaren hebben opgebouwd

PLUKKEN WE STRAKS DE WRANGE VRUCHTEN?

Onno Crasborn werkt als senior onderzoeker aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Hij is specialist op het gebied van gebarentaal. Hij geeft leiding aan een groep onderzoekers, die verschillende onderzoeken uitvoeren naar gebarentaal. Zijn eigen onderzoek richt zich de laatste tijd op de verdeling van informatie over twee handen. Het doel van de onderzoeken is zoveel mogelijk te weten komen over het gebruik van gebarentaal in Nederland, waardoor beter lesmateriaal ontwikkeld kan worden voor docenten gebarentaal, tolken en uiteraard het dovenonderwijs.

We bevinden ons in roerige tijden. Nieuwe ontwikkelingen volgen elkaar snel op. Voor dove kinderen en hun ouders is er veel veranderd sinds de komst van het cochleair implantaat. De meeste kinderen kunnen met het implantaat goed spraakverstaan in stille ruimtes, ze leren spreken en de gesproken taalontwikkeling gaat vooral in de eerste jaren met grote stappen vooruit. Sinds kort kunnen ouders van jonge kinderen zelfs kiezen voor tweezijdige implantatie. Dat onze kinderen betere toekomstperspectieven hebben dan twintig jaar geleden staat buiten kijf, maar waarom staat het gebruik van gebarentaal zo ter discussie? Moeten we ons alleen nog maar focussen op de auditieve ontwikkeling en die ene echt toegankelijke taal, de gebarentaal, zo snel mogelijk vergeten? FODOKFORUM interviewde Onno Crasborn over deze ontwikkelingen op het gebied van gebarentaal.

Om zelf goed gebarentaal te leren heeft Crasborn de tolkenopleiding gedaan. Een tijdlang heeft hij zijn baan als onderzoeker gecombineerd met een baan als tolk, maar sinds 2008 is hij weer voltijds onderzoeker. Naast zijn werk als onderzoeker schrijft hij spraakmakende columns in *Woord & Gebaar*, waarin hij de lezer meeneemt in de interessante vraagstukken die hij als onderzoeker tegenkomt. Trots is hij op de op 1 maart gelanceerde site: www.gebareninzicht.nl. Hier wordt in gebarentaal samengevat wat onderzoek ons tot nu toe geleerd heeft over gebarentaal. 'Met deze website kan ik iets terug doen voor de Dovengemeenschap. Het is heel belangrijk om resultaten van het onderzoek aan te bieden aan de Doven-gemeenschap in hun eigen taal.'

Het gebruik van gebarentaal wordt op veel plaatsen ter discussie gesteld, bij gezinsbegeleidingsdiensten, CI-teams, scholen. Iedereen kijkt opnieuw naar de rol van gebarentaal in het leven van jonge kinderen met CI. Wat vind je van die ontwikkeling?

'Heel zorgelijk, want op steeds meer plekken wordt gekozen voor Nederlands ondersteund met gebaren (NmG) in plaats van Nederlandse gebarentaal (NGT). Men kiest in feite voor de Nederlandse taal die met gebaren gedeeltelijk visueel wordt gemaakt. Je mengt twee talen (Nederlands en NGT) op basis van de kennis van de Nederlandse taal. Veel van de betekenis van de zin wordt niet gevisualiseerd, waardoor je kind veel kan missen. Wanneer kinderen geen Nederlandse gebarentaal geleerd wordt, hebben zij niet de beschikking over een voor hen volledig toegankelijke taal. Ze blijven eentalig en missen de levenslange voordelen

van twee moedertalen. Mijn Nijmeegse collega Ellen Ormel is net een nieuw onderzoek begonnen naar die voordelen.'

Wanneer kinderen geen Nederlandse gebarentaal geleerd wordt, hebben zij niet de beschikking over een voor hen volledig toegankelijke taal

'NmG kan kinderen met CI een goede ondersteuning bieden. Bijvoorbeeld in rustige situaties wanneer zij de gesproken taal goed kunnen volgen. In een rumoerige omgeving, wanneer een kind onvoldoende kan horen met het CI, biedt NmG echter onvoldoende ondersteuning en mist een kind veel informatie. Mijn grootste zorg ligt in de vroege kindertijd, de negen maanden voordat via CI geluidsprikkels kunnen worden waargenomen. We weten dat die jongste maanden van groot belang zijn voor de ontwikkeling van kinderen. Ze leren al heel veel over hun moedertaal in die eerste maanden. Zonder gebarentaal vanaf de geboorte, lopen kinderen dus een achterstand op. De beweging van NGT richting NmG is overigens voor mij niet goed te bevatten. Ik had eerder

een tegenovergestelde beweging verwacht. Gebarentaal was in Nederland steeds meer terrein aan het winnen. Het werd ook aan slechthorende kinderen steeds meer aangeboden en met succes. Ook voor hen is het de enige echt toegankelijke taal. Ik heb deze verandering in de positie van gebarentaal zo niet zien aankomen.'

Wat vind je ervan dat overal opnieuw het taalbeleid ter discussie staat?

'Dat het taalbeleid op scholen opnieuw bekeken moet worden, is logisch. De kinderen van nu zijn niet meer dezelfde als twintig jaar geleden. Zij hebben een ander aanbod nodig, maar laten we niet te vroeg weggooien wat we de afgelopen jaren hebben opgebouwd. Op het gebied van gebarentaal moeten we ook realistisch zijn in onze verwachtingen. Vroeger werd gedacht dat horende ouders hun kind wel NGT konden leren, als ze de cursussen maar volgden. Nu realiseren we ons beter dat

In een rumoerige omgeving biedt NmG onvoldoende ondersteuning

je als horende ouder onmogelijk zo snel een nieuwe taal kunt leren dat je die ook echt als moedertaal met je kind kunt gebruiken. Zeker niet in die belangrijke eerste jaren van een kind. Dat taalaanbod moet dus van anderen komen. Ditzelfde geldt ook voor horende leerkrachten, als het kind wat ouder is. Als docent kan je je leerlingen niet NGT leren als je een paar cursussen hebt gehad. Tegelijk zie je ook de beweging dat steeds meer kinderen richting het reguliere onderwijs vertrekken. Het leren van gebarentaal aan de

kinderen die verspreid zitten in het reguliere onderwijs is natuurlijk niet gemakkelijk. Maar laten we het belang van deze taal louter om praktische bezwaren los? Het lijkt er sterk op dat op dit moment gebarentaal weer meer gezien wordt als hulpmiddel dan een taal. Net als in de jaren '80, voordat het inzicht kwam in het onderwijs dat tweetaligheid de norm zou

moeten zijn. En even zo makkelijk wordt dat "hulpmiddel" terzijde geschoven, omdat het niet meer nodig lijkt. Maar realiseren we ons wel wat we hiermee doen?'

Wat zou in jouw ogen de beste manier zijn om een kind met CI voor te bereiden op de toekomst?

'Als je net gehoord hebt dat je kind doof is, is het verstandig om als ouder meteen gebaren-cursussen (NGT of NmG) te gaan doen om in gebaren te kunnen communiceren met je kind.

Kinderen leren in de eerste maanden van hun leven al heel veel van een taal, maar dat komt er niet meteen uit. Dus het is belangrijk dat ouder en kind communiceren. Tegelijkertijd moeten we reëel zijn over de mogelijkheden die ouders hebben om in een drukke, nieuwe fase van hun leven ook nog een nieuwe taal te gaan leren en deze taal dan volwaardig aan te kunnen bieden aan hun kind. Dat kan niet. Probeer daarom vooral om communiceren prettig en zo natuurlijk mogelijk te houden.

Probeer vooral om communiceren prettig en zo natuurlijk mogelijk te houden

Even belangrijk: breng je kind daarnaast zo snel mogelijk in contact met dove mensen die wel NGT als moedertaal hebben. Zoek als ouder contact met dove volwassenen, kies voor peutergroepen waarin voldoende NGT-aanbod is (het liefst van dove mensen) en/of zoek een dove oppas. Op deze manier zorg je voor een goed tweetalig aanbod op jonge leeftijd. Zoek daarnaast naar mogelijkheden voor je kind om met andere dove kinderen contact te leggen, op elke leeftijd.

Als je kind ouder wordt en meer met het CI gaat doen, krijgt het veel meer auditieve prikkels. Het is heel logisch dat je als ouder ervoor kiest veel te oefenen met de gesproken taal, afhankelijk van de behoefte van je kind ondersteund met gebaren. Maar het is voor het kind nog steeds van belang om ook NGT aangeboden te krijgen. Dus neem je kind mee naar bijeenkomsten waar gebarentaal wordt gebruikt. Bezoek de bijeenkomsten van Stichting Zo Hooft Het, de Jean Couprie toneelclub, jongerenkampen, dovenkampereven etcetera. Organiseer zelf uitjes voor dove kinderen in de eigen regio. Voorkom dat er een gat komt in het leren en gebruiken van NGT tussen de kleuterleeftijd en de puberteit: anders verdwijnt namelijk de basis die er voor het ontwikkelen van de gebarentaal is gelegd. Uit onderzoek blijkt dat het belangrijk is dat de taal tot minimaal tienjarige leeftijd met enige regelmaat gebruikt wordt. Als kinderen daarna de NGT een tijdje iets minder frequent gebruiken, zullen zij er wel weer gemakkelijk op terug kunnen grijpen.

In de eerste jaren is je kind natuurlijk voor een groot deel afhankelijk van de mogelijkheden die jij je kind kunt bieden met het bezoeken van bijeenkomsten, contacten leggen met dove mensen etcetera. Als je kind ouder is, vanaf de puberteit, kan hij/zij er steeds meer zelf voor kiezen.

We weten dat het ontwikkelen van tweetaligheid redelijk vanzelfsprekend gaat als je beide talen voldoende aangeboden krijgt. En dan gaat het niet om schoolaanbod, maar om direct

contact met gebarende doven, van welke leeftijd dan ook. Door een kind op jonge leeftijd veel in aanraking te brengen met NGT, voorkom je dat je op latere leeftijd de wrange vruchten plukt van een beperkt taalaanbod. Zo beperk je schade door onvolledige taalontwikkeling op jonge leeftijd en sociaal-emotionele problemen waar dove en slechthorende jongeren in een volledig horende omgeving mee worstelen.'

Wat is je wens voor de toekomst?

'Ik zou willen dat mensen inzien dat gebarentaal zo bijzonder en mooi is dat er in iedere stad scholen zijn die ervoor kiezen gebarentaal als les aan hun leerlingen aan te bieden. Op die manier verwerft de gebarentaal een prachtige status. Wettelijke erkenning van de taal zou daar een aanjager bij kunnen zijn, maar in mijn ogen zou het veel meer impact hebben als de keuze vanuit de scholen zelf zou komen. Het ontwikkelen van een goede leerlijn voor basis- en middelbare school is dan een belangrijke eerste stap, want tot nu toe zijn de mogelijkheden om gebarentaal te leren nog veel te beperkt.'

Meer informatie hierover:
www.ru.nl/gebarentaal,
www.gebarentaal.nl

Recent artikel over tweetaligheid:
www.ru.nl/publish/pages/520758/wap_nieuwsbrief_november_2012.pdf

Inge Doorn

HULPMIDDELEN EN VOORZIENINGEN IN 2013

Dit jaar is er een hoop veranderd op het gebied van vergoedingen van hulpmiddelen. Allereerst natuurlijk de vergoeding van hoortoestellen. Voorheen lag de bijdrage vanuit de basisverzekering vast. In 2012 werd per hoortoestel door de zorgverzekering voor kinderen tot 16 jaar € 691 vergoed. De rest moest bijbetaald worden. Bovendien bepaalde vaak de audioloog welk hoortoestel gekozen kon worden. Er was toen weinig transparantie over prijzen van hoortoestellen. De hoortoestellen voor kinderen met zware gehoorverliezen zijn vaak prijzig, dus dat betekende dat er nog een behoorlijke eigen bijdrage betaald moest worden.

Funcatiegerichte verstrekking

Dit jaar is de functiegerichte verstrekking begonnen. Een selectie van hoortoestellen wordt aangeboden die past bij het gehoorverlies. Na een aantal gehoorverlies en het beantwoorden van vragen over hoe goed je kind hoort in bepaalde omstandigheden en of er aanvullende factoren zijn waar rekening mee moet worden gehouden, wordt het kind in een categorie geplaatst, die bij het gehoorverlies past. Dan kan gekozen worden uit de groep hoortoestellen van die categorie (er zijn vijf categorieën). De basiszorgverzekering vergoedt nu 75% van het hoortoestel, 25% is voor eigen rekening. Deze 25% eigen bijdrage wordt soms wel (deels) vergoed vanuit aanvullende

verzekeringen. Zie www.hoorwijzer.nl/zoeken-kies/verzekeraars.html voor een overzicht van de aanvullende vergoedingen.

Hoortoestellen

Hoortoestellen die vaak voorgeschreven worden bij dove of zwaar slechthorende kinderen (zoals bijvoorbeeld de Phonak Naida, Oticon Sumo of de Widex) zijn in het nieuwe systeem goedkoper dan in het oude systeem. Afhankelijk van je zorgverzekeraar en van de categorie waarin je wordt ingedeeld, moet nu ruim € 100 tot € 200 (voor categorie 1) en zo'n € 300 tot € 400 bijbetaald worden per hoortoestel. In het oude systeem was je vaak € 500 tot € 600 kwijt per hoortoestel, maar kwamen bijbetalingen van € 2000 ook voor.

In het nieuwe systeem moet je eigenlijk per hoortoestel altijd € 150 tot € 400 zelf bijbetalen. Een gratis hoortoestel is niet meer mogelijk (afgezien van sommige tijdelijke aanbiedin-

gen, die vaak de keuzevrijheid beperken).

Tussen de zorgverzekeringen kan dus wel verschil zitten in de prijs die betaald moet worden. Dit heeft te maken met de afspraken die zorgverzekeringen hebben gemaakt met audiciens. Het kan ook zijn dat je zorgverzekering niet met alle audiciens in zee is gegaan. Zo hebben verzekeraars aangesloten bij de Achmea-groep (Agis, Avero Achmea, FBTO, Interpolis, OZF Achmea, ProLife, YouCare en ZilverenKruis Achmea) contracten afgesloten met Beter Horen, Schoonenberg en SpecSavers. De CZ-groep (CZ, Delta Loyd en Ohra) heeft contracten afgesloten met alle ketens en veel vrijgevestigde audiciens (in ieder geval degenen aangesloten bij HoorProfes) behalve met Schoonenberg. De UVIT-groep (IZA, IZZ, Cares Gouda (= De Goudse), Univé, VGZ en Zorgverzekeraar UMC) heeft contracten afgesloten met alle ketens en veel vrijgevestigde audiciens (in ieder geval degenen aangesloten bij

HoorProfs), maar bij Hans Anders en SpecSavers alleen voor de 'eenvoudige' hoorzorg (categorie 1 t/m 3).

Kiest u voor een audicien die niet gecontracteerd is door uw zorgverzekeraar, dan kunt u een beroep doen op restitutie. Heeft u een restitutieverzekering, dan krijgt u 75% van het marktconforme tarief (dit tarief bepaalt de verzekeraar zelf). Met een natura-verzekering krijgt u van deze 75% weer een deel, variërend van 50 tot 75%.

Een handige website om meer te weten te komen over vergoeding van hoortoestellen is www.hoorwijzer.nl.

Kinderen met een Cochleair Implantaat krijgen de kosten van

het implantaat volledig vergoed. Dove kinderen tot vijf jaar kunnen sinds 2012 ook een tweede CI vergoed krijgen.

Hulpmiddelen

De zorgverzekering kan ook bepalend zijn als uw kind aanvullende hulpmiddelen nodig heeft. Denk bijvoorbeeld aan de aanschaf van solo-apparatuur of een wek- en waarschuwingssysteem. De meeste slechthorende en dove kinderen kunnen bijvoorbeeld een compleet wek- en waarschuwingssysteem krijgen, maar wat je precies krijgt, kan verschillen per zorgverzekering.

Een paar voorbeelden:

Bij zorgverzekeraar VGZ wordt alleen solo-apparatuur van Phonak vergoed.

De Friesland vergoedt alleen het wek- en waarschuwingssysteem van Lisa. In het pakket

zit maar één flitslamp. Het Bellman-systeem wordt niet vergoed.

Bij zorgverzekeraar Menzis wordt het Bellman-systeem vergoed (wel met 3 flitslampen) en niet het Lisa-systeem.

Aanvullende hoorhulpmiddelen worden 100% vergoed of in bruikleen verstrekt.

Als een hulpmiddel in eigendom wordt verstrekt, dan betekent dit dat het van het eigen risico afgaat. Bij kinderen tot 18 jaar geldt echter geen eigen risico.

Verzekeren?

Het kan verstandig zijn om hoortoestellen en CI's te verzekeren tegen verlies en/of diefstal

of beschadiging. Overigens wordt meestal niet uitgekeerd in geval van eigen schuld of nalatigheid. Als je een kostbaarhedenverzekering hebt, dan kun je de hoortoestellen daar aanmelden. Wat niet bij een kostbaarhedenverzekering is aangemeld, is niet verzekerd. Hoe meer of hoe duurder de spullen die verzekerd worden, hoe hoger de premie.

Ook solo-apparatuur kun je verzekeren. Zelfs als solo-apparatuur in bruikleen is gegeven, kan het verstandig zijn om de apparatuur

te verzekeren. Sommige zorgverzekeraars zeggen wel dat de apparatuur door hen verzekerd is, maar de voorwaarden zijn niet erg duidelijk. De zorgverzekering noemt vaak dat vervanging alleen mogelijk is bij zorgvuldig gebruik van de apparatuur. Maar wat is zorgvuldig gebruik? Stel dat je kind het ontvangertje verloren is op het speelplein, of dat de soloset gestolen is uit de auto?

Als je een verzekering voor hoortoestellen of aanvullende hoorhulpmiddelen wilt afsluiten, is het zaak goed naar de voorwaarden te kijken. Het gebeurt namelijk regelmatig dat de verzekeraar niet uitkeert, ook al ben je er zelf van overtuigd dat er geen sprake is van nalatigheid.

Als solo-apparatuur in bruikleen is verstrekt, dan kan het vaak niet verzekerd worden via de

kostbaarhedenverzekering, omdat het geen eigendom is.

Er zijn verzekeraars die solo-apparatuur, CI en hoortoestellen verzekeren: De Haan en Buis (www.dehaanenbuis.nl) Meeus (www.meeus.com/particulier/zorg/pages/gehoorapparaatverzekering.aspx) hoortoestellenverzekering.nl

Zie voor meer informatie www.hoorwijzer.nl/hoorhulpmiddelen/hoortoestellen/gebruik/verzekering.html

Let op of u de apparatuur tijdens een buitenlandse reis extra moet verzekeren! Bekijk de polisvoorwaarden van de verzekering.

Karla van der Hoek

Wil je meer weten over één van de genoemde onderwerpen of heb je zelf een interessant nieuwtje waar ook andere ouders hun voordeel mee kunnen doen? Bel of mail ons: (tekst)tel: 030 - 290 0360 info@fodok.nl Zie ook www.fodok.nl

RECHTSHULPLOKET VOOR DOVEN

Ook als ouder van een doof kind kun je vroeg of laat te maken krijgen met een afwijzing van een aanvraag voor taxivoer, een tolkvoorziening of iets anders. Wie daartegen in beroep wil gaan, kan maar het beste een gespecialiseerde advocaat zoeken. Zo iemand aan wie je niet uit hoeft te leggen wat het betekent om doof te zijn. Sinds april kun je op de website van Dovenschap (www.dovenschap.nl) doorklikken naar een digitaal rechtshulploket en een aanvraagformulier invullen. Je vraag komt dan terecht bij Annie Wigger en Jacques Dijkgraaf, twee advocaten in Den Haag. Annie Wigger is nauw betrokken bij doven. Ze

heeft zelf een dove broer en schoonzus en heeft al heel wat belangen van doven behartigd. Annie Wigger en Jacques Dijkgraaf hebben ruime ervaring in de sociale advocatuur en hebben een netwerk van specialisten. Het advies op de eerste vraag is gratis, net als de eventuele verwijzing. Uiteraard worden alle vragen en antwoorden vertrouwelijk behandeld. Als deze advocaten het probleem niet direct met een advies kunnen oplossen, dan kunnen ze de zaak zelf aan een rechter voorleggen of doorverwijzen naar een andere deskundige advocaat of dienstverlener. Dan wordt er wel eerst gekeken of er recht bestaat op gefinancierde rechtsbijstand op grond van inkomen en vermogen, zie www.rvr.org. Als je een rechtsbijstandsverzekering hebt, zal de advocaat kijken of de bijstand op kosten van de verzekeraar kan worden gegeven. Alles gaat in nauw overleg, zodat je niet voor onaangename financiële verrassingen komt te staan.

ONDERZOEK NINA WOLTERS: DOVE EN SLECHTHORENDE JONGEREN MINDER POPULAIR

Dove en slechthorende jongeren in het regulier onderwijs worden minder geaccepteerd en zijn minder populair dan hun horende klasgenoten. Dat blijkt uit het promotieonderzoek van Nina Wolters van Kentalis. Dit is het eerste grote onderzoek naar sociale acceptatie en populariteit van dove en slechthorende jongeren van 11 tot 14 jaar in het regulier en speciaal onderwijs.

Aanleiding was de nieuwe wet Passend Onderwijs, die er vanaf 1 augustus 2014 voor zal zorgen dat steeds meer dove en slechthorende jongeren in het regulier onderwijs terecht komen. Vaak is de jongere de enige in de klas of zelfs op school die doof of slechthorend is. Sociaal isolement kan op de loer liggen. Dit verhoogt de kans op psychische en aanpassingsproblemen op school. En die hebben weer invloed op de schoolprestaties van de leerling. Uiteraard geldt dit niet voor alle dove en slechthorende jongeren. Voor de jongeren die het wél als een probleem ervaren kan dit negatieve gevolgen hebben voor hun welbevinden. Het is belangrijk om bij die jongeren aandacht te besteden aan hun communicatieve vaardigheden en teruggetrokken gedrag. Hierbij maakt het ook veel uit of je een jongen of meisje bent. Bij meisjes hebben vriendschapsrelaties en daarmee communicatieve vaardigheden een belangrijke invloed op hun welbevinden en is het belangrijk om hier aandacht aan te schenken op school en bij de begeleiding. Bij jongens is de positie in de groep en het samen ondernemen van activiteiten belangrijker.

Wat kan de dove of slechthorende jongere helpen? De relatie met de leerkracht is erg belangrijk, zowel in het regulier als speciaal onderwijs. Ouders kunnen actie ondernemen om de sociale acceptatie te vergroten door ervoor te zorgen dat hun kind in contact komt met andere dove en slechthorende leeftijdsgenoten. Ook een open houding tegenover het gehoorverlies van hun

kind is belangrijk. Dit zorgt ook voor een open houding bij het kind en maakt hem of haar assertiever, zelfbewuster en zorgt voor meer zelfvertrouwen.

Meer informatie over dit onderzoek is te vinden in de brochure Sociale participatie van dove jongeren op school, te downloaden via www.kentalis.nl.

ONDERZOEK MAARTJE KOUWENBERG: HET SOCIAAL FUNCTIONEREN VAN DOVE EN SLECHTHORENDE KINDEREN EN JONGEREN

Promovenda Maartje Kouwenberg deed onderzoek naar het sociaal-emotioneel functioneren van dove en slechthorende kinderen en jongeren tussen 8 en 16 jaar. Vooral dove en slechthorende leerlingen in het speciaal onderwijs blijken vaker problemen te hebben met hun sociaal-emotioneel functioneren. 'Dit betekent natuurlijk niet dat dit een gevolg is van het speciaal onderwijs. Er zijn vaak allerlei redenen waarom deze kinderen in het speciaal onderwijs terecht komen', stelt de onderzoekster.

De communicatie tussen dove of slechthorende kinderen en hun veelal horende ouders en de horende omgeving verloopt niet altijd even gemakkelijk. Deze kinderen

en jongeren kunnen daardoor minder makkelijk leren over het hoe en waarom van emoties. Uit Kouwenbergs onderzoek komt naar voren dat de kwaliteit van vriendschappen van dove en slechthorende kinderen en jongeren minder is en dat ze minder empathisch op de emoties van anderen reageren dan horende kinderen en jongeren. Daarnaast bleken de dove en slechthorende kinderen en jongeren meer last te hebben van bepaalde vormen van pestgedrag dan horende leeftijdsgenoten. Overigens gaven ze aan in het speciaal onderwijs vaker gepest te worden dan in het regulier onderwijs...

Dove en slechthorende kinderen en jongeren verschilden het meest van hun horende leeftijdsgenoten in de invloed van sociale factoren: minder sociaal begrip leidde bij dove en slechthorende kinderen en jongeren tot depressieve symptomen. En hun ouders blijken een belangrijke rol te spelen in de relaties van hun kinderen met leeftijdsgenoten. Bij horende kinderen en jongeren is dat niet het geval. Ook lijkt het zo te zijn dat dove en slechthorende kinderen en jongeren aan wie door de ouders hogere eisen gesteld worden minder gepest worden. Verder bleek dat dove en slechthorende kinderen en jongeren minder gepest werden, wanneer hun ouders sensitiever zijn.

DOVENKAMPEERWEKEN IN APPELSCHA

Al vele jaren wordt met veel enthousiasme de dovenkampeervakantie georganiseerd. Dit jaar is gekozen voor camping RCN De Roggeberg in Appelscha. Van 20 juli tot 3 augustus 2013 is daar een aantal plaatsen gereserveerd voor de kampeerders. Reserveren via de website van RCN De Roggeberg of via de mail: roggeberg@rcn.nl o.v.v. dovenvakantie. De volgende gegevens zijn belangrijk om door te geven: Naam, adres, aantal volwassenen, aantal kinderen tussen 2 en 17, eventueel huisdier en annuleringsverzekering. *Meer informatie op www.dovenvakantie.nl/index.php/informatie/20-kampeerlocatie-2013.*

COLOFON

FODOKFORUM is het halfjaarlijkse leden- en donateursmagazine van de FODOK - Federatie van Ouders van Dove Kinderen - met of zonder CI Nummer 8
Redactieadres:
FODOK - Postbus 354, 3990 GD Houten, onder vermelding van FODOKFORUM (tekst)tel: 030 - 290 0360
fax: 030 - 290 0380
info@fodok.nl | www.fodok.nl
Bankrekening: ABN AMRO 42.94.74.857
t.n.v. FODOK te Nieuw-Vennep.

Redactie Inge Doorn, Mariën Hannink, Henk Prevaes, Map van der Wilden.

Vormgeving en opmaak Helga Wening van Raan (Studio Hooghalen).

Fotografie Wij bedanken iedereen die foto's beschikbaar heeft gesteld.

Aan dit nummer werkten ook mee

Gerri Bolier, Bea Bouwmeester, Dick de Bruijn, Onno Crasborn, Gerda Egtberts, Daan Ferf Jentink, Karla van der Hoek, Joke Hoogeven, Ida van Kampen, Gerda Kreeft, Susanne Kuitenbrouwer, Aty van der Linden, Angélique van Lynden, Hanny Plomp-van Rheenen, Signo Ergo Sum, Splinter van Schagen, Iris Steijvers van Orselen, Tiny Tolman en Judith Vogels.

Druk Koninklijke van Gorcum BV

FODOKFORUM nr 9 verschijnt in het najaar van 2013. Daarnaast verschijnt enkele keren per jaar een korte digitale update van FODOKFORUM.

JAARVERSLAG 2012

FODOK-organisatie

Op 10 maart 2012 organiseerden FODOK en de Jongeren-Commissie weer een geslaagde themadag, op een nieuwe locatie (Mytyschool Ariane de Ranitz) met als thema *Je doet het niet alleen*. Bij de Algemene Ledenvergadering op die dag werd afscheid genomen van Toine van Bijsterveldt, die als voorzitter werd opgevolgd door Map van der Wilden. Verder werden als nieuwe leden Rik van Dijkhuizen en Kees Hinderks in het bestuur verwelkomd. In september nam Corien Brokking wegens drukke werkzaamheden afscheid van het bestuur. Het nieuwe Huishoudelijk Reglement en de nieuwe statuten staan inmiddels op de FODOK-website, evenals de interne gedragscode en een interne klachtenregeling, een en ander in overeenstemming met de regels van onze subsidieverstrekker, Fonds PGO (ministerie van VWS).

Samenwerking met de andere belangenorganisaties in Houten

Ook in 2012 waren de bezuinigingen op instellingssubsidies van de belangenorganisaties een belangrijk punt van zorg. Positieve ontwikkelingen waren de toenemende samenwerking en de voornemens tot federatievorming van de zeven organisaties voor doven, slechthorenden en esm (en hun ouders).

In 2012 ging het gezamenlijke project over arbeid (*Grow2work*) van start. Daarmee wordt beoogd om, mede door inzet van ervaren buddy's, dove, slechthorende en esm-jongeren meer kansen op de arbeidsmarkt te bieden. FODOK-beleidsmedewerker Inge Doorn is projectleider. Martin van de Beek volgde Roos Wattel op als medewerker in het project, dat onder de verantwoordelijkheid van de FODOK valt.

Op 19 december ondertekenden de zeven organisaties voor doven en slechthorenden (Dovenschap, FODOK, FOSS, JongerenCommissie, NVVS, SH-Jong en Stichting Plots- en Laatdoven) een intentieverklaring, waarmee zij aangaven in 2013 samen een federatie te willen vormen. Deze federatievorming is in eerste instantie inhoudelijk gemotiveerd. De verschillende organisaties hebben immers veel gemeen en kunnen op diverse terreinen de krachten nog meer bundelen. Dat zal uiteindelijk ook tot kostenbesparing leiden.

Daarnaast is door de zeven organisaties gebruik gemaakt van de mogelijkheid om voor 2013, 2014 en 2015 extra VWS-subsidie (in de vorm van vouchers) te ontvangen voor gezamenlijke belangenbehartiging op zeven relevante terreinen: ondertiteling, tolkvoorzieningen, hoortoestelverstrekking, telecommunicatie, CI, zorg en onderwijs; dit onder de titel *Doven en slechthorenden, samen sterker in de samenleving*.

Onderwijs & taalbeleid

Ook op het gebied van onderwijs is er dit jaar veel gebeurd: de wet Passend Onderwijs is inmiddels aangenomen en zal met ingang van schooljaar 2014 van kracht worden. Het rugzakje zal gaandeweg verdwijnen en Cluster 2 krijgt een vast budget, waarmee kinderen op basis van hun onderwijsbehoefte ondersteund kunnen worden in het regulier onderwijs en onderwijs kunnen volgen in het speciaal onderwijs. Hoe dat in de praktijk zal uitpakken, is nog niet helemaal duidelijk, niet voor de ouders en niet voor de professionals. De FODOK heeft zich herhaaldelijk kritisch uitgelaten over de mogelijke negatieve gevolgen van Passend Onderwijs voor dove kinderen. De kritiek richtte zich o.a. op de onzekerheid omtrent het behoud van dovenexpertise, Nederlandse Gebarentaal en Dovencultuur voor onze kinderen en de positie van ouders.

Op 28 maart werd het minisymposium *De toekomst van het onderwijs aan kinderen met een auditieve beperking* gehouden, ter gelegenheid van 100 jaar dovenonderwijs in Amsterdam. Hierbij trad ook onze oud-voorzitter op.

Ook was er weer structureel overleg met Siméa, de koepel van onderwijsaanbieders in Cluster 2. De scholen van Cluster 2 moeten instellingen vormen, waarbij in elke instelling alle doelgroepen (doof, slechthorend en esm) bediend moeten kunnen worden. Wij constateren dat niet alle nieuwe instellingen echte 'dovendeskundigheid' in huis hebben. Commissies van Onderzoek zullen op basis van de onderwijsbehoefte de toelaatbaarheid van leerlingen bepalen. Er is sprake van drie mogelijke arrangementen: licht, medium en intensief.

CI en andere hulpmiddelen en voorzieningen

Medio augustus liet het College Voor Zorgverzekeringen (CVZ) weten dat bilaterale CI vergoed zal gaan worden voor kinderen tot vijf jaar. Een mooi succes voor OPCII!

Om te bepalen hoe deze regeling uitgebreid moet worden voor de groep tweezijdig dove kindertussen 5 en 18 jaar,

heeft het CVZ gevraagd of het Cochleaire Implantatie Overleg Nederland (CI-ON), waarin alle CI-centra in Nederland zijn vertegenwoordigd, indicatiecriteria wil ontwikkelen. CI-ON verwachtte dit protocol voor eind 2012 aan het CVZ te kunnen voorleggen. Voor de groep kinderen tussen 5 en 18 jaar zal het vergoedingsbeleid dus nog enige tijd onduidelijk blijven.

In mei werd door het faillissement van AnnieS het mobiele teksttelefonienetwerk en daarmee het noodnummer 112 voor doven ontoegankelijk. Signaal, ook een project van de gezamenlijke belangenorganisaties, heeft bij de overheid op snelle maatregelen aangedrongen. Het noodnummer 112 zal weldra toegankelijker worden, al is niet helemaal duidelijk of er voorwaarden aan verbonden zijn qua type telefoon en provider. Signaal dringt erop aan dat 112 met elke mobiele telefoon (ongeacht provider of type telefoon) bereikbaar is.

SOAP! heeft zich in 2012 voornamelijk gericht op het in kaart brengen van de kwaliteit van ondertiteling. Twee enquêtes vormden de basis van het rapport *Ondertiteling in beeld*. Met het rapport zijn de knelpunten rondom de kwaliteit van ondertiteling in beeld gebracht. SOAP! zal in 2013 aan de slag gaan met de aanbevelingen, die een betere kwaliteit van ondertiteling tot gevolg zou moeten hebben. Daarnaast heeft SOAP! zich ingezet om de intocht van Sinterklaas weer op televisie te krijgen met gebarenpieten.

Helaas wijkt de Publieke Omroep niet van haar standpunt en waren de gebarenpieten ook dit jaar niet live op televisie te zien, wel via internet. Op zondag werd tijdens de herhaling wel de uitzending met de gebarenpieten uitgezonden.

Zorg

De FODOK participeert in diverse overleggen die zorg betreffen. We hebben het dan over gezinsbegeleiding, GGz voor doven, woonzorgvormen voor meervoudig gehandicapte doven. Ook praten wij mee over de Wmo en bij het traject *Verbindend Vernieuwen*, dat over de toekomstige financiering van de zorg voor zintuiglijk gehandicapten gaat en waarbij ook gezorgd moet worden dat de specifieke expertise over onze doelgroep behouden (en dus gefinancierd) blijft. Voor het probleem rondom de TOG (Tegemoetkoming ouders van thuiswonende gehandicapte kinderen) is inmiddels een oplossing gevonden:

in plaats van een indicatie mag een verklaring van de zorginstelling worden overlegd, als het kind minimaal 10 uur zorg per week ontvangt.

Op 16 november vond de tiende MG-contactdag plaats met als thema: IK VERHUIS! De nieuwe opzet beviel goed: er waren veel ouders aanwezig. Er was een rondleiding over het terrein van Visio De Brink in Vries, waar de dag gehouden werd. Orthopedagoge Martine Elsinga gaf een lezing, er was een ervaren ouderpanel en natuurlijk was er veel ruimte voor uitwisseling – een geslaagde dag, zo bleek ook uit de evaluaties.

Tiejo van Gent promoveerde op zijn proefschrift *Mental health problems in deaf and severely hard of hearing children and adolescents*, een belangrijke en in de wereld bijna unieke onderbouwing voor de noodzaak van gespecialiseerde GGz voor doven en ernstig slechthorenden.

Gebarentaal

De discussie over taalbeleid, Nederlandse Gebarentaal en Nederlands met Gebaren werd in 2012 in alle hevigheid voortgezet. De FODOK reageerde met gemengde gevoelens op het in 2011 verschenen artikel van Harry Knoors over herijkt taalbeleid. Enerzijds zijn we het met Knoors eens dat goed stilgestaan moet worden bij de uiteenlopende behoeften van dove kinderen met CI. Anderzijds vinden we zijn artikel onnodig ingewikkeld en ondoorzichtig. En de FODOK is het absoluut oneens met zijn bewering dat tweetaligheid mislukt zou zijn. Allereerst is op de meeste scholen nauwelijks sprake geweest van echte tweetaligheid. En bovendien hebben de tweetaligheid en het bredere gebruik en de maatschappelijke acceptatie van de gebarentaal ertoe bijgedragen dat de doven van nu zichtbaarder, zelfbewuster en hoger opgeleid zijn en betere arbeidsperspectieven hebben dan 20 jaar geleden. Een herbezinning op taalbeleid vindt de FODOK prima, maar wel met inachtneming van de positieve effecten van tweetaligheid én door alle communicatieopties open te houden! Dat daarin het speciaal onderwijs een taak heeft, staat wat ons betreft buiten kijf. Ook zien wij hierin bijvoorbeeld een rol weggelegd voor dove volwassenen. We zijn als belangenorganisaties en aanbieders voorlopig nog niet uitgepraat ...

In september verscheen een persbericht met de opvallende (en onjuiste) kop "Gebarentaal vertraagt taalontwikkeling van kinderen met CI" naar aanleiding van de promotie van Karin Wiefferink. De FODOK heeft er bij de promovenda en de NSDSK op aangedrongen dit bericht te nuanceren en te rectificeren, maar daar voelde men niet voor. Maar ook op dit artikel kwamen weer diverse reacties van vele experts, die het belang van gebarentaal benadrukten en dat was een mooi neveneffect.

Leesbevordering

In het kader van de leesbevorderingsactiviteiten van de FODOK werd in 2012 gewerkt aan de twaalfde keuzelijst, die in het voorjaar van 2013 zal verschijnen. Ook verschenen er weer drie nieuwe boeken in de Troef-reeks. Verder kwamen de Sprong Vooruit-DVD (*Ook lekker!*) met verhalen en gedichten in NGT en gesproken taal en de Wapperpiet-dvd met Sinterklaasliedjes van VOF de Kunst in NGT uit, beide in de FODOK-winkel te bestellen.

Op 14 april organiseerde de Stichting Woord & Gebaar wederom een Leesvertelwedstrijd, dit jaar alweer voor de vijftiende maal! Het thema was *ridders en prinsessen en het Muiderslot*. Al deze activiteiten worden gefinancierd vanuit de leesbevorderings-subsidie van het ministerie van OCW.

Lotgenotencontact

Op 21 april was de Werkgroep Onderwijs FODOK aanwezig bij het uitje van *Zo Hoort Het!* in de Linneaushof. De WOF ging daar met de aanwezige ouders in gesprek over Passend Onderwijs. De FODOK organiseerde in samenwerking met de oudervereniging Noord een geslaagd familieweekend van 12 t/m 14 oktober in Allardsoog, ondersteund door studenten van de Hogeschool Utrecht.

De ledenavond op 21 november was gewijd aan het uitwisselen van persoonlijke ervaringen rondom tolkinzet, die van 15 mei aan Passend Onderwijs, waarbij spreker Bert Klaas uitleg gaf over de verschillende arrangementen.

Dankwoord

Al deze activiteiten zouden niet mogelijk zijn geweest zonder de inzet van vele vrijwilligers die achter de schermen enorm veel nuttig werk hebben verzet: dank daarvoor!

Het FODOK-bestuur

